

کلمات العلویة فی شرح الصّمدیة

مؤلف:

آیت الله سید محمد جواد ذهنی تهرانی (ره)

شابک ۷-۸۵-۶۳۸۸-۹۶۴-۹۷۸

۱۳۳۶-۱۳۸۱

پدید آورنده (شخص): ذهنی تهرانی، محمد جواد... شارح

عنوان: کلمات العلویة فی شرح الصمدیة

تکرار نام پدید آورنده: تألیف محمد جواد ذهنی تهرانی

مشخصات ناشر: قم: نهاوندی

مشخصات ظاهری: ص ۴۸۰

یادداشت: کتابنامه بصورت زیر نویس

موضوع: شیخ بهائی، محمد بن حسن، ۹۵۳-۱۰۳۱ ق - صمدیه -

ترجمه و شرح

موضوع: زبان عربی - نحو.

شناسه افزوده: شیخ بهائی، محمد بن حسن ۹۵۳-۱۰۳۱ - صمدیه.

شرح

رده کنگره: ۱۳۹۰ / ۸۰۲۱۴ ص ۹ ش ۳ / ۶۲ PJ

رده دیونی: ۷۵ / ۴۹۲

شناسنامه کتاب:

نام کتاب: کلمات العلویة فی شرح الصمدیة

مؤلف: آیت الله سید محمد جواد ذهنی تهرانی (ره)

تصحیح مجدد: حجت الاسلام سید علی ذهنی تهرانی

ناشر: انتشارات نهاوندی

نوبت چاپ: اول / پاییز ۱۳۹۳

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۷-۸۵-۶۳۸۸-۹۶۴-۹۷۸

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ و مخصوص آقای سید هادی ذهنی می باشد

مرکز بخش

قم، خیابان ارم، پاساژ قدس، طبقه پنجم، پلاک ۱۵۵

تلفن: ۰۹۱۲۱۵۳۷۵۸۱ / ۳۷۷۰۱۱۵۲ / ۳۷۷۴۰۰۴۷

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي لا يبلغ مدحته القائلون، ولا تحصى نعمائه العادّون، ولا يؤدّي حقّه المجتهدون، والصّلوة والسّلام على سيدنا محمّد وآله الطاهرين ولعنة الله على اعدائهم اجمعين

کتاب حاضر، ترجمه و شرحی است بر کتاب گرانقدر «الصّمدیّه» که از دیرزمان به عنوان متنی پراهمیت در ادبیات عرب، مورد توجه بوده است.

از آنجایی که طبق فرمایش مؤلف، واضح علم نحو، وجود مبارک امیرالمؤمنین علیه السّلام میباشند، شارح کتاب در این اثر گرانبهاء، در اکثر موارد برای شاهد مثال از فرمایشات آن امام همام استفاده نموده و بر همین اساس آنرا به «کلمات العلویّه» معنون نموده است.

کتاب «کلمات العلویّه» تاکنون چندین مرتبه چاپ و در معرض استفاده طالبین قرار گرفت ولی هر بار با همان حروفچینی اولیه که مملوّ از اغلاط و تشطط چاپی بود به بازار عرضه شد، لذا این بار، حقیر علی رغم بی بضاعتی علمی، مصمّم شدم که با حفظ ترتیب و قلم مؤلف، آنرا تصحیح و ویراستاری نموده تا حتی المقدور عاری از نواقص به طالبین ارائه شود.

با آرزوی توفیق روزافزون علماء عاملین، امید است که اهل فضل در صورت مواجهه با نقائص علمی و چاپی، بر ما منت نهاده، بنده را عفو نموده و با گوشزد کردن آن، در تصحیح چاپهای بعدی ما را یاری فرمایند.

سید علی اصغر ذهنی تهرانی

رمضان یکهزار و چهار صد و سی و دو هجری قمری

فهرست مطالب

۱۷	مقدمه
۱۹	شرح خطبه کتاب

بوستان اول

مقدمات علم نحو ۸۲ - ۳۱

۳۲	تعریف علم نحو
۳۴	تعریف کلمه و کلام
۳۷	تعریف اسم و مختصان آن
۴۳	تعریف فعل و مختصات آن
۴۵	تعریف حرف و علامت آن
۴۶	تقسیمات اسم
۵۳	تقسیمات فعل
۶۲	تعریف اعراب و انواع آن
۶۵	تعریف بناء و انواع آن
۶۶	علائم رفع
۷۲	علائم نصب
۷۵	علائم جرّ
۷۸	علائم جزم
۷۹	مواضع تقریر اعراب

بوستان دوم

در بیان متعلقات اسماء ۳۶۴ - ۸۳

۸۴	اسم معرب و مبنی
۸۶	شبهات لفظی
۸۷	شبهات معنوی
۸۸	شبهات افتقاری
۸۸	شبهات استعمالی
۸۸	شبهات اهمالی

معربات ۲۵۷ - ۹۰

۹۱	مرفوعات
۹۱	فاعل و اقسام آن
۹۳	موارد استتار فاعل
۹۷	احکام فاعل
۹۹	موارد وجوب تقدیم فاعل بر مفعول
۱۰۲	موارد وجوب تقدیم مفعول بر فاعل
۱۰۴	نائب فاعل
۱۰۵	متصوبات صالح برای ثبوت از فاعل
۱۰۷	تعریف مبداء و خبر
۱۰۷	مبتداء اسمی
۱۰۸	مبتداء وصفی
۱۰۹	عامل در مبتداء
۱۱۰	موارد حذف خبر
۱۱۱	موارد ابتداء به نکره

۱۱۳	خبر و اقسام آن
۱۱۶	احکام خبر
۱۱۷	عامل در خبر
۱۱۸	موارد وجوب تقدیم مبتداء بر خبر
۱۲۰	موارد وجوب تقدیم خبر بر مبتداء
۱۲۲	افعال ناقصه و معانی آنها
۱۲۴	احکام افعال ناقصه
۱۳۲	حروف مشبّهة بالعفل
۱۳۳	معانی حروف مشبّهة بالعفل
۱۳۷	موارد وجوب فتح حمزه در «آن»
۱۳۹	موارد وجوب کسر همزه در «ان»
۱۴۲	حکم معطوفات به حروف مشبّهة بالفعل
۱۴۴	«ما» و «لا» مشبّهة به لیس
۱۴۴	وجه تسمیه در «ما» و «لا» مشبّهة به لیس
۱۴۵	شرایط عمل در «ما» و «لا»
۱۴۸	«لاء» نفی جنس
۱۴۸	وجه تسمیه در «لاء» نفی جنس
۱۴۹	شرایط عمل در «لاء»
۱۵۳	افعال مقاربه
۱۵۴	وجه تسمیه در افعال مقاربه
۱۵۴	کیفیت عمل افعال مقاربه
۱۵۸	منصوبات
۱۵۸	مفعول به
۱۶۱	مفعول مطلق
۱۶۵	مفعول له

۱۶۶	وجه تسميه در مفعول له
۱۶۷	شرط منصوب بودن مفعول له
۱۶۹	مفعول معه
۱۶۹	وجه تسميه در مفعول معه
۱۷۳	مفعول فيه
۱۷۷	منصوب بنزع خافض
۱۷۷	وجه تسميه منصوب بنزع خافض
۱۷۷	اقسام منصوب بنزع خافض
۱۷۸	عامل در منصوب بنزع خافض
۱۸۰	حال
۱۸۱	وجه تسميه «حال» به حال
۱۸۳	اقسام حال
۱۸۷	برخی از احکام حال
۱۹۰	تمیيز
۱۹۱	وجه تسميه «تمیيز» به تمیيز
۱۹۵	مجرورات
۱۹۵	مضاف اليه
۱۹۶	تعريف مضاف اليه
۱۹۶	اسماء ممتنع الاضافه
۱۹۸	اسماء لازم الاضافه
۲۰۲	تكميل بحث مضافه اليه
۲۰۳	احکام اضافه
۲۰۳	اضافه لفظيه و معنويه
۲۰۴	وجه تسميه در هر يك از دو اضافه
۲۰۶	احکام اضافه معنويه

۲۰۷	فائده در اضافه معنویه
۲۱۱	مجرور به حرف جرّ
۲۱۹	منصوبات و غیر منصوبات
۲۱۹	مستثنی
۲۲۰	تعریف مستثنی
۲۲۱	اقسام مستثنی
۲۲۴	احکام مستثنی
۲۲۷	مستثنی به غیر الا
۲۲۸	اعراب «غیر»
۲۲۹	کلمه «سوی»
۲۳۲	اسم مشتغل عنه العامل
۲۳۹	منادی
۲۴۰	ادات نداء
۲۴۱	حذف اادات نداء
۲۴۴	پارهای از احکام منادی
۲۴۶	منادی مستغاث
۲۴۷	توابع منادی
۲۵۱	ممیز اسماء عدد
۲۵۲	اصول اعداد و فروع آن
۲۵۲	حکم تمیز اعداد

مبانیات ۲۵۸-۲۹۶

۲۵۹	ضمیر
۲۶۰	تعریف ضمیر
۲۶۰	اقسام ضمیر

۲۶۲	احكام ضمير متصل
۲۶۳	اقسام ضمير منفصل
۲۶۷	ضمير شأن و قصه واحكام آن دو
۲۷۳	اسم اشاره
۲۷۴	تعريف اسم اشاره
۲۷۴	اقسام اسم اشاره
۲۷۹	صورت صيغ اسماء اشاره
۲۸۰	احكام اسم اشاره
۲۸۲	موصول
۲۸۴	احكام موصولات حرفي
۲۸۵	«آن» و حكم آن
۲۸۶	«لو» و حكم آن
۲۸۶	«كي» و حكم آن
۲۸۷	«ما» و حكم آن
۲۸۸	موصولات اسمي و احكام آنها
۲۸۸	اقسام موصول اسمي
۲۸۹	موصولات مختص
۲۹۱	موصولات مشترك
۲۹۴	مرکب
۲۹۴	اقسام مرکب

توايع ۳۳۰-۲۹۷

۲۹۸	نعت
۳۰۴	معطوف به حرف
۳۱۰	نظر شارح راجع به اعاده خافض

۳۱۰	دلیل مشهور بر لزوم اعاده جاّز
۳۱۱	دلیل غر مشهور بر لزوم اعاده جاّز
۳۱۴	تأکید
۳۱۵	غرض از تأکید
۳۱۵	اقسام مؤکد
۳۲۱	بدل
۳۲۳	اقسام بدل
۳۲۸	عطف بیان
۳۲۹	فرق عطف بیان با بدل
اسماء شبیه به افعال ۳۳۱ - ۳۵۵	
۳۳۲	مصدر
۳۳۳	عمل مصدر و شروط عمل در آن
۳۳۶	اسم فاعل و اسم مفعول
۳۳۷	تعریف اسم فاعل
۳۳۷	شرایط عمل در اسم فاعل
۳۳۸	تعریف اسم مفعول
۳۴۰	صفت مشبّهه
۳۴۰	تعریف صفت مشبّهه
۳۴۱	فرق بین اسم فاعل و صفت مشبّهه
۳۴۳	معمول صفت مشبّهه
۳۴۷	اسم تفصیل
۳۴۸	تعریف اسم تفصیل
۳۴۸	شروط اشتقاق اسم تفصیل
۳۵۶	خاتمه بوستان دوم، در بیان احکام غیر منصرف

۳۵۷	وجه شباهت غير منصرف به فعل
۳۵۷	عُجْمَه
۳۵۸	جمع
۳۵۹	تأنيث
۳۶۰	عدل
۳۶۱	تعريف
۳۶۱	الف و نون زائد
۳۶۲	تركيب
۳۶۲	وزن فعل
۳۶۳	صفت

بوستان سوم

در بیان متعلقات افعال ۳۹۹ - ۳۶۵

۳۶۷	مبحث نواصب
۳۶۷	لَنْ
۳۶۸	كَيْ
۳۶۸	أَنْ
۳۶۹	إِذَنْ
۳۷۱	تكميل مبحث نواصب
۳۷۶	مبحث جوازم
۳۸۴	افعال مدح و ذمّ
۳۸۸	فعل های تعجب

۳۹۳	افعال قلوب
۳۹۷	خاتمه بوستان سوم باب تنازع

بوستان چهارم

در بیان جُمَل و توابع آن ۴۰۱ - ۴۳۳

۴۰۱	تعریف جمله
۴۰۱	تقسیم جمله به اسمیه و فعلیه
۴۰۴	تقسیم جمله به صغری و کبری
۴۰۵	اقسام جملات
۴۰۷	جمله خبریه
۴۰۹	جمله حالیه
۴۱۱	جمله مفعول بها
۴۱۳	جمله مضاف الیها
۴۱۴	جمله جواب شرط جازم
۴۱۵	جمله‌ای که تابع برای مفرد باشد
۴۱۵	جمله‌ای که تابع جمله‌ای باشد که از اعراب محل دارد
۴۱۷	جمله مستأنفه
۴۱۹	جمله معترضه
۴۲۰	جمله مفسره
۴۲۱	اقسام جمله مفسره
۴۲۲	جمله صله موصول
۴۲۳	جمله جواب قسم
۴۲۴	جمله جواب شرط غیر جازم

- ۴۲۶ جمله‌ای که تابع باشد برای چیزی که محلی از اعراب ندارد
- ۴۲۸ خاتمه بوستان چهارم در احکام جار و مجرور و ظرف

بوستان پنجم

مبحث مفردات ۴۳۵ - ۴۷۸

- ۴۳۶ همزه
- ۴۳۸ أَنْ
- ۴۴۰ إِنَّ
- ۴۴۲ أَنَّ
- ۴۴۳ إِنَّ
- ۴۴۴ إِذْ
- ۴۴۶ إِذَا
- ۴۴۸ أَمْ
- ۴۵۰ أَمَّا
- ۴۵۲ إِمَّا
- ۴۵۵ أَيْ
- ۴۵۶ بَلْ
- ۴۵۸ حَاشَا
- ۴۵۹ حَتَّى
- ۴۶۱ فَاء
- ۴۶۳ قَدْ
- ۴۶۵ قَطَّ
- ۴۶۶ كَمْ
- ۴۶۷ كَيْفَ

۴۶۸	لَوْ
۴۷۰	لَوْلا
۴۷۱	لَمَّا
۴۷۳	مَا
۴۷۷	هَلْ
۴۷۹	بایان کتاب